

*Тимошенко Софія Володимирівна,
студентка 2-го курсу факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

*Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри аграрного,
земельного та екологічного права Годованюк А. Й.*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИМУСОВОГО ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

В ст. 41 Конституції України зазначено, що ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності і право приватної власності є непорушним. Також примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості; примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану [1].

Відповідно до глави 25 Цивільного кодексу України під назвою «Припинення права власності», а саме в ст. 346 зазначено невичерпний перелік підстав припинення права власності, зокрема: 1) відчуження власником свого майна; 2) відмови власника від права власності; 3) припинення права власності на майно, яке за законом не може належати цій особі; 4) знищення майна; 5) викупу пам'яток культурної спадщини; 6) примусового відчуження земельних ділянок приватної власності, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, з мотивів суспільної необхідності відповідно до закону; 7) звернення стягнення на майно за зобов'язаннями власника; 8) ревізії; 9) конфіскації; 10) припинення юридичної особи чи смерті власника; 11) визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави [2]. В цьому переліку прямо зазначаються деякі підстави, що можуть бути застосовані поза волею суб'єкта власності, тобто примусово, відповідно до наявних судових та позасудових процедур, тому перелічені підстави можна вважати загальними щодо усього можливого спеціального переліку підстав припинення права власності як підстав набуття державою прав власника.

В Земельному кодексі України, як у основному кодифікованому нормативно-правовому акті, зокрема у ст. 140 викладений вичерпний перелік підстав припинення права власності на земельну ділянку, а саме: 1) добровільна відмова власника від права на земельну ділянку; 2) смерть власника земельної ділянки за відсутності спадкоємця; 3) відчуження земельної ділянки за рішенням власника; 4) звернення стягнення на земельну ділянку на вимогу кредитора; 5) відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності та для суспільних потреб; 6) конфіскація за рішенням суду; 7) невідчуження земельної ділянки іноземними особами та особами без громадянства у встановлений строк у випадках, визначених цим Кодексом; 8) примусове вилучення земельних ділянок з мотивів суспільної необхідності [3].

Але хотілося б зазначити, що ні в Цивільному кодексі України, ні в Земельному кодексі не враховується специфіка припинення приватного права власності на землю та набуття державою статусу власника землі, також не забезпечується систематизація підстав примусового припинення права власності на землю в умовах воєнного стану.

В Земельному кодексі України невпорядковано підстави виникнення права державної власності на землю, бо в розділі IV ЗК України «Набуття і реалізація права на землю», а саме в главі 19 цього розділу вказано підстави та умови набуття права на землю громадянами та юридичними особами. Також особливості держави як суб'єкта набуття права власності на землю цим кодексом теж не враховані: підставами набуття державою права власності на землю в окремих випадках обумовлюють підставами припинення приватного права на землю. Зазначений кодекс також не розглядає підстави примусового припинення права приватної власності на землю як такі, що є одночасно підставами набуття державою права власності на цю землю, але при цьому законодавець вказує на припинення права приватної власності на земельний об'єкт одного суб'єкта та виникнення права власності на цей ж об'єкт іншого суб'єкта.

Тому ми погоджуємося, що потрібно класифікувати підстави на дві основні групи – підстави та порядок виникнення права приватної власності на землю і підстави та порядок виникнення права суспільної (публічної) власності на землю [4, с. 27]

Хотілося б відзначити, що в Україні все ж таки є нормативно-правовий акт, який у загальних рисах регулює питання припинення права власності в умовах воєнного стану, а саме Закон України «Про

правовий режим воєнного стану». В ст. 8 вказано: «В Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених указом Президента України про введення воєнного стану, такі заходи правового режиму воєнного стану: ...» і в ч. 4 цієї ж статті продовжено «...примусово відчужувати майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, вилучати майно державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану в установленому законом порядку та видавати про це відповідні документи встановленого зразка;».

Звертаю увагу на те, що примусове відчуження майна, включно і земельної ділянки, має оплачуватися попередньо повною вартістю вилученого майна, а процедура вилучення майна, в тому числі земельної ділянки, для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану може передбачати наступне відшкодування вартості. Не менш важливу роль має вичерпний обсяг повноважень військово-цивільних, військових адміністрацій, військового командування, як суб'єктів примусових заходів.

Згідно з п. 27 ст. 4 Закону України «Про військово-цивільні адміністрації» до повноважень військово-цивільних адміністрацій віднесені вирішення ряду окремих питань у сфері регулювання земельних відносин, чітко визначений перелік яких у законодавстві не встановлений. Також цей закон не конкретизує об'єм повноважень адміністрацій у земельно-правових сферах, віднесених до регулювання військово-цивільних адміністрацій. Тому використовуючи аналогію закону можна припустити, що зміст цих повноважень може бути аналогічним до повноважень місцевих рад за ст. 33 Закону України «Про місцеве самоврядування» [5].

Виходячи з вищезазначеного, можна погодитись з думкою О. Настіної, щодо запропонованих нею вирішень всіх прогалин в законодавстві, а саме: 1) систематизувати у законодавстві класифікацію підстав набуття державою права власності в умовах воєнного стану та встановити вичерпний перелік підстав прийняття рішень про приму-

сове відчуження та вилучення земельної ділянки у приватних власників; 2) розробити законодавство у сфері розмежування повноважень військових адміністрацій, військового командування та органів місцевого самоврядування щодо прийняття рішення про відчуження земельних ділянок та вилучення земель у разі введення воєнного стану [4, с. 28].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України : прийнятий від 16 січня 2003 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
3. Земельний кодекс України : прийнятий від 25 жовтня 2001 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
4. Nastina, O. Peculiarities of legal regulation of compulsory termination of land ownership in the conditions of the legal regime of martial law in Ukraine. *ScienceRise: Juridical Science*. 2022. 1 (19). P. 24–29.
5. Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 03 лютого 2015 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 13. Ст. 87.

Тишко Ілона Павлівна,

*студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська
юридична академія»*

*Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри аграрного, земельного та
екологічного права Заверюха М. М.*

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ ПРО СТАН ДОВКІЛЛЯ, ЯКІСТЬ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ТА ПРЕДМЕТІВ ПОБУТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Згідно із положенням ст. 50 Конституції України [1], кожен має право на вільний доступ до інформації про якість харчових продуктів і предметів побуту, про стан довкілля. Вони мають право поширювати цю інформацію. Ця інформація має бути відкритою та незасекреченою. У день введення воєнного стану в Україні багато екологічно небезпечних об'єктів опинилися під загрозою знищення або пошкодження.